

CHRISTJERN SCHOBIUS

DET TABTE PARADIS

FORORD

Af Henrik Broch-Lips, leder af Kunsthal NORD

Kunsthal NORD er et center for nutidskunst i Aalborg. Formålet er at udstille og formidle eksperimenterende dansk og international billedkunst med fokus på høj kvalitet. Det er ligeledes en særlig opgave at bringe den helt nye, uprøvede kunst til regionen og være en nyskabende, aktiv og kritisk medspiller på scenen for samtidskunst.

Vi producerer hverken post mortem eller retrospektive udstillinger, så en udstilling med over hundrede år gamle malerier af Christjern Schobius ville på mange måder være helt usædvanligt, og nærmest chokerende, i Kunsthal NORDs rammer.

Så da fotograf Niels Fabæk en tidlig morgen ringede begejstret med sin idé om at hive en af historiens oversete kunstnere frem fra glemslen og sætte spotlight på hans malerier i Kunsthal NORDs postindustrielle rammer, stod verden pludselig lidt stille.

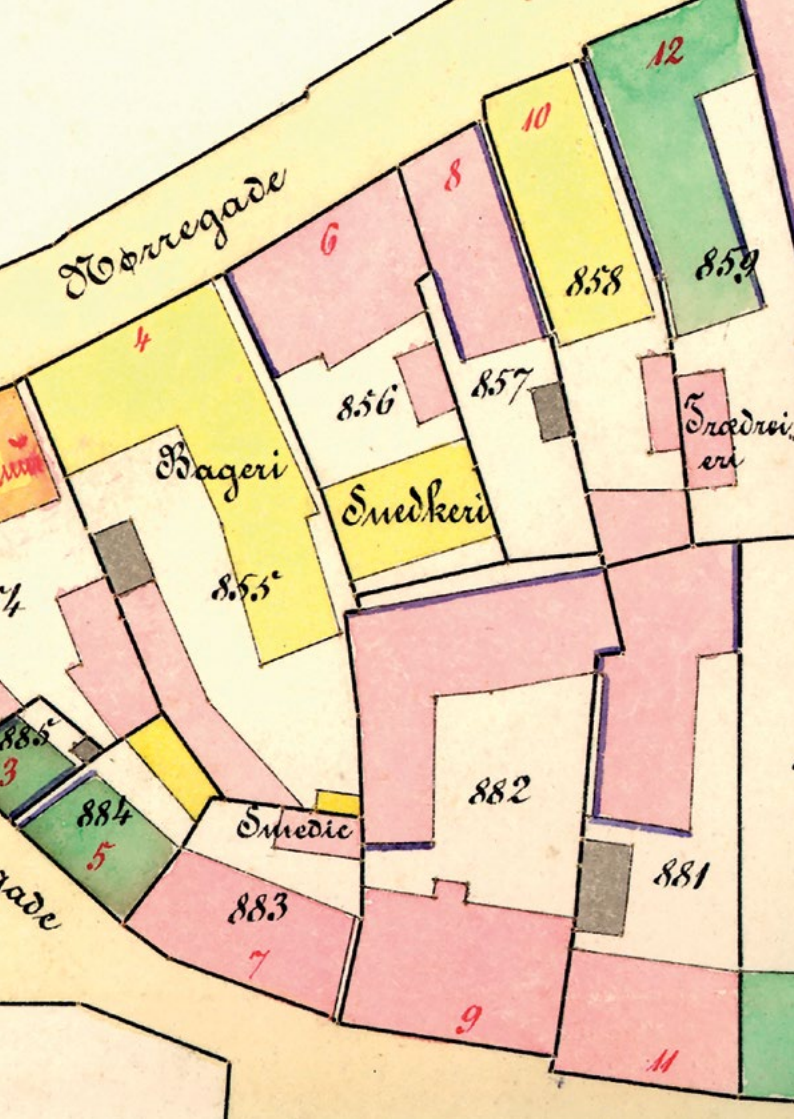
Lige indtil han nævnte sporvognsdøden i København, opvæksten i Aalborg og at Schobius burde indlemmes i den nu legendariske 'Club 27', som tæller mange verdensstjerner, der døde som 27-årig.

Udstillingen blev hurtigt en realitet, da Kunsten Museum of Modern Art Aalborg ikke blot stillede deres samling af Christjern Schobius' værker til rådighed - de afleverede og hentede også alle de 14 malerier. Det samarbejde, og den usædvanligt generøse vilje til at hjælpe, sætter vi stor pris på her i Kunsthal NORD.

En stor tak til museets direktør Gitte Ørskou, inspektør Caroline Nymark Zachariassen og samlingsassistent Lone Olesen. Også tak til Stadsarkivet i Aalborg, der gav os brugbar viden om Christjern Schobius' fortid.

Den største tak skal dog tilfalde Niels Fabæk, hvis kreative indfald har gjort, at Kunsthal NORD endnu en gang har skabt en udstilling med værker af en uprøvet, eksperimenterende og til tider kritisk kunstner.

At han har været død i snart 120 år, må vi så blot anse som en mindre detalje.

CHRISTJERN SCHOBIUS // DET TABTE PARADIS

*Et Skærsommer-Æventyr; der var skæbnesvangre Dyr:
og saa har en lille Kvinde sat det hele over Styr,
(saa ydermer det Rygte spredtes ud for fire Vinde,
at det Paradis, som spildtes, nu maa skabes ved en Kvinde.)*
Sophus Claussen, fra Det tabte Paradis (1896)

Af Henrik Broch-Lips, leder af Kunsthal NORD

Der har gennem tiden ikke været mange nordjyske billedkunstnere, som er blevet berømte og måske tilmed legendariske. Christjern Schobius fra Aalborg var én af dem. Han blev født 5. oktober 1872 i Nørregade og efter tre år i malerlære hos sin far, der var malermester, flyttede han i efteråret 1892 til København. Her kom han ind i kunstakademiets forberedelses-klasse, hvor han så vidt vides fik undervisning af litografen Adolph Kittendorf og maleren Frederik Vermehren.

På akademiet mødte han også Axel M. Lassen, der var orienteret i kunstneriske impulser og derfor kunne inspirere. Godt et år efter forlod han det kgl. Danske Kunstakademi for senere kort at studere på Zahrtmanns Skole, som Axel M. Lassen havde skaffet ham adgang til. Selvom Christjern Schobius angiveligt blot gik her i april måned 1895 og måske ikke delte Kristian Zahrtmanns koloristiske interesse og begejstring for Italien, blev han øjensynligt stærkt præget af skolens dristige farvesyn.

I anden halvdel af 1890'erne boede Christjern Schobius for det meste i Aalborg, hvor han maalede by- og landmotive, der var præget af tidens realisme og gryende kolorisme. På få år skabte han en række særegne og meget forskellige værker, der dog er svære at placere kronologisk, da kun få er daterede.

Far kommer hjem

I sine gadebilleder som *Markedsscene* [side 36-37] og *Far kommer hjem* [side 17-19] gør han brug af en

nærmest naivistisk og karikerende stil. Hans sans for lys kan man se i *Kostald* [side 13] fra ca. 1896 og *Husgavl. Raffels gård, Vesteraa* [side 10].

"*Far kommer hjem* fra 1896 kunne alene sikre Schobius en plads i dansk kunsthistorie"¹. Sådan skriver Leo Swane i et særtryk af tidskriftet 'Tilskueren' i 1933 i

forbindelse med en soludstilling af Schobius' værker i Kunstforeningen i København samme år. Den daværende direktør for Statens Museum for Kunst betegner maleriet "Fremragende som komposition, og dele af det er ligefrem mesterligt malet"².

Det er da også korrekt, at figurerne er fordelt med rytmisk sikkerhed, og at den stærke forkortning i huset til højre understreger den lille, centrale barneskikkelse, der dukker frem. Malestilen er personlig og farvemæssigt spiller de dæmpede grønne og brungrå jordfarver også kompositorisk fint sammen med den knækkede hvide på husene, der er med til at sætte scenen.

Det kan dog i dag synes som store ord, når Leo Swane begejstret beskriver figuren længst til venstre i maleriet: "Jeg ved ikke nogen dansk kunstner, der har malt en bondekone bedre end hende"³.

Det tabte paradys

I foråret 1900 fulgte Christjerner Schobius med sin familie til hovedstaden efter, at faderen var gået fallit i Aalborg. På samme tid fik han sit store og mest berygtede maleri *Det tabte Paradys* [side 24-25] med på Forårsudstillingen på Charlottenborg.

I skildringen af et ungt par, der sidder på en seng i et usselt karlekammer, forener Christjerner Schobius et socialt engagement med et fint malerisk syn. Hans anvendelse af mørke blandingsfarver betoner rummets

dunkle, triste stemning, men bevirker samtidig, at rummets genstande og konturer er ret utydelige. Manden er usselt klædt og støtter sit nedbøjede hoved mod den ene hånd, mens den nøgne kvinde læner sig op ad ham. Figurerne er malet som stillestående skulpturer låst fast i tragediens jerngreb og er umiddelbart et par fattige landarbejdere, som lykken, og måske også troen, har forladt.

I det ellers noget mørke rum skinner lyset ind gennem vinduet i billedets venstre side og følger den nøgne kvindekrop og den institutionaliserede blufærdighedsattribut, lagenet, diagonalt ned til gyllerenden i gulvet. Det sanselige og måske lys- og lystfyldte samvær står på den måde i stærk kontrast til al tristheden, der dominerer billedets udtryksform og betydningsindhold. Måske Christjern Schobius vil fortælle os, at uddrivelsen af paradiset ikke er moralsk, men derimod socialt betinget.

Brud med traditionerne

Det udtalte spændingsforhold i rummet bliver yderligere understreget i kontrasten mellem kvindens lyse nøgenhed og mandens mørke påklædthed, ligesom modsætningen gentages i figurerne bevægelser: Hun læner sig ind mod ham, mens han fjerner sig fra hende.

Det er imidlertid tydeligt, at Christjern Schobius ønsker at bryde med kunstinstitutionens klassiske skønhedsdealer. Proportioneringen af pigens kraftige underkrop og hendes spinkle, næsten magre overkrop stemmer

ikke fuldt overens med datidens dominerende, akademiske normdannelser. Den krop, han søger at gengive, er ikke den ideale borgerkvindes, men en krop, hvis sanselighed er formet af tyendets slidsomme arbejde.

Overfor de idealer om harmoni, skønhed og kærlighed som kunstinstitutionen den gang i århundreder havde holdt i hævd, viser billedet, at den slags idealer ikke rigtigt passer med tyendets socialt trykkende eksistens. I Schobius' kritik af den borgerlige æstetik understøtter fremstillingsformen det skarpe lys, maleriet som helhed kaster på karlen og pigens manglende sociale muligheder for at forbinde deres liv med lystbetonede og sanselige oplevelses- og samværsformer.

Syndefaldsmyte

Titlen *Det tabte Paradis* henviser til den gamle syndefaldsmyte, men her har Adam og Eva taget skikkelser af en fattig tjenestekarl og -pige, så hvis der en gang skulle have været et paradys, kan vi i hvert fald ikke spore resterne af det i Christjern Schobius' store maleri.

Som Lis Barnkob nævner i bogen *Drift og socialitet*, indgår "billedets motiv og titel i en lang kunsthistorisk tradition med mange variationer af den dybt rodfæstede paradysmyte og den kvinde- og seksualitetsfornægtelse, som er indeholdt heri. Det særlige ved Schobius' gengivelse er imidlertid hans forsøg på at forankre mytens abstrakte skyldstematik i en konkret historisk og klasse-mæssig sammenhæng"⁴.

I løbet af 1800-tallet tilkæmpede agrarsmåborgerskabet sig bedre vilkår samt social og politisk magt, mens landproletariatet oplevede stadigt større afmagt. Det er denne historiske situation, der utvivlsomt har givet inspiration til billedet, hvor Christjern Schobius, ved at gengive landproletariatets nedværdigende livsvilkår, indirekte kaster et kritisk lys over det sejr- og selvsikre agrarsmåborgerskab ved århundredskiftet⁵.

På det tidspunkt var det ikke usædvanligt, at kunstnere forholdt sig kritisk til proletariatets ofte usle kår. Ser man på Schobius' øvrige produktion har det dog næppe været hans eneste intention med sit billede at bedre de sociale vilkår for det fattige tyende ude på landet. Måske intentionen også var personlig.

Som kunstanmelderen Peter Michael Hornung hævder i en artikelserie i Politiken om glemte kunstnere sommeren 2018, må Christjern Schobius med sin gryende symbolisme også have haft noget andet end social indignation i tankerne:

"Denne kunstners største og sidste billede fastholder afslutningen på et menneskeligt drama, hvor det meste lades usagt. At vi selv skal gætte os til billedets hvorfor, gør det ikke mindre stærkt"⁶.

Provokerede

Billedet skabte diskussion på grund af den dristige realisme, hvormed Schobius havde skildret nøgenhed, fattigdom, fortvivlelse og mislykket elskov. Tyendets vil-

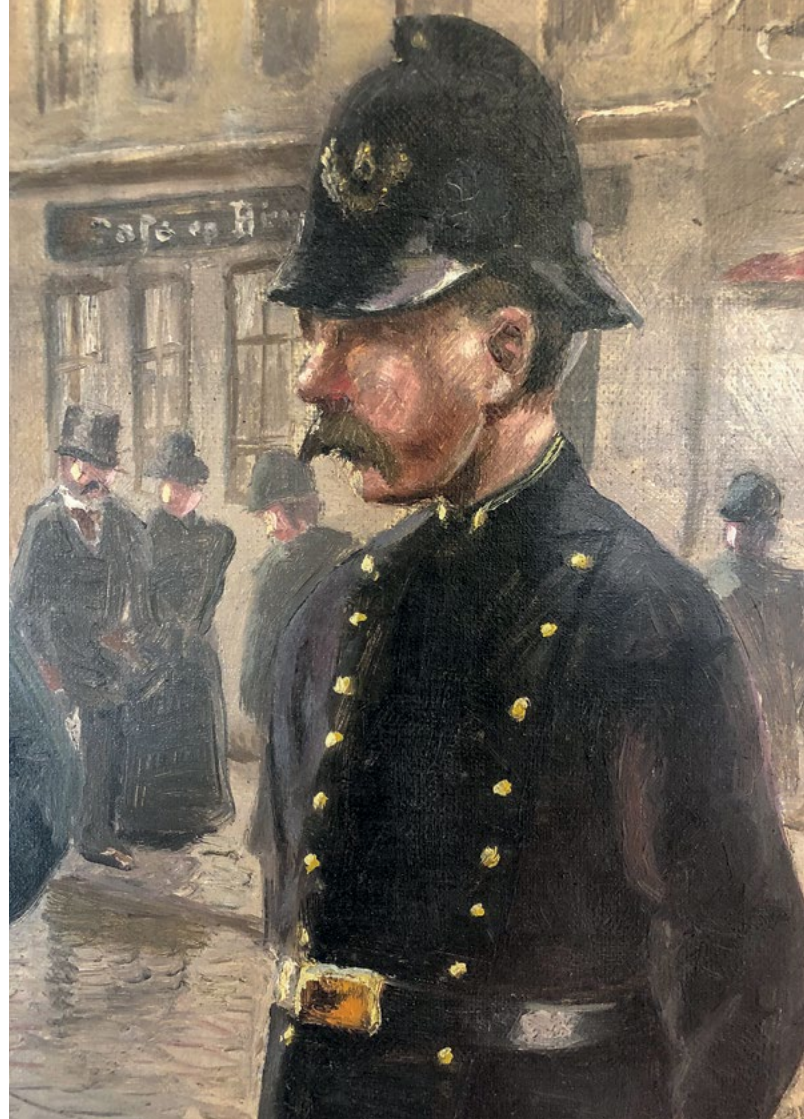

kår var netop ved at blive et af de hedeste emner i den politiske debat, og med dets kunstneriske styrke understregede billedet agitationen på en måde, som nok så mange taler og artikler ikke formåede. Ikke alle var således lige begejstrede, og ifølge Leo Swane nedsabede kritikeren Sophus Michaelis i magasinet Kunst det "store, stygge og trøstesløse Lærred" og kaldte motivet "plump og uforfinet Bonde-Elskov"⁷.

Sophus Michaelis var kritisk overfor det "hæslige Interiør af skiddengule og grønne Farver, der virker som en nylig muget Stald" og på "den krasse Virkning, selv om den kun er af Væmmelse"⁸. Sophus Michaelis slutter sin anmeldelse med et håb om at Christjern Schobius vil "finde bedre Anvendelse for sin Pensel end denne Tilvirkning af en Art malerisk Vomitiv"⁹.

Christjern Schobius nåede sandsynligvis at læse kritik-

ken, inden han blev dræbt af en sporvogn 7. Juni 1900 i København. Ugift og blot 27 år gammel. ”Var det bare et forbandet uheld, at han faldt fra en kørende sporvogn og slog sig ihjel? Eller sprang han med vilje ud af vognen for at gøre en ende på et måske ikke alt for håbe-fuldt kunstnerliv?”. Interessante spørgsmål som Peter Michael Hornung stiller i sin artikel Fald fra en Sporvogn slog lovende kunstner ihjel¹⁰.

Uanset dødsårsag kan man regne Christjern Schobius til den særlige gruppe af kunstnere, der døde i en alder af 27 år som følge af drab, selvmord eller et hårdt liv. Den eksklusive 'klub' tæller bl.a. musikerne Jimi Hendrix, Janis Joplin, Jim Morrison, Kurt Cobain og Amy Winehouse, forfatterne Michael Strunge og Georg Trakl samt maleren Michel Basquiat.

Men altså også en lovende, men til tider glemt, billedkunstner fra Aalborg.

Noter

- 1 Leo Swane i et særtryk af tidskriftet Tilskueren, 1933, p. 88
- 2 Ibid
- 3 Ibid
- 4 Lis Barnkob, Brydningsbilleder, p. 104 i Drift og socialitet: analyser af fortællinger og malerier om hverdagslivet på landet i det 19. århundredes slutning samt kulturhistorisk bibliografi. Redaktører: Povl Schmidt og Jørgen Gleerup, Odense Universitetsforlag, 1983
- 5 Ibid
- 6 Peter Michael Hornung, Politiken, 30. Juli 2018. 2. Sektion p. 12.
- 7 Leo Swane i et særtryk af tidskriftet Tilskueren, 1933, p. 88, p. 94
- 8 Opus cit., p. 94-95
- 9 Opus cit., p. 95
- 10 Peter Michael Hornung, ibid

VÆRKOVERSIGT

Forside: *Selvportræt*, udsnit, Olie på lærred, 1898-1899.

- 6-7: Kort tegnet i 1893-94 over et udsnit af Aalborg med Christjern Schobius' fødehjem i Nørregade 6.
- 8-9 Udstillingsview.
- 10 *Husgavl*. Raffels gård, Vesteraa, Aalborg, olie på plade.
Kålmark, olie på lærred, opklæbet på krydsfinér, 1890'erne.
- 11 *Slottet i Aalborg*, olie på lærred, 1899.
- 12 Udstillingsview.
- 13 *En kostald*, olie på lærred, ca 1896.
- 14 *Interior fra heden (Strikkende pige)*, olie på lærred.
- 16 *Portræt af faderen*, olie på lærred, ca 1898.
- 17 *Far kommer hjem*, olie på lærred, 1896.
- 18-19 *Far kommer hjem*, let beskåret, olie på lærred, 1896.
- 20 *Selvportræt*, olie på lærred, 1898-1899.
- 22-23 Udstillingsview.
- 24-25 *Det tabte Paradis*, let beskåret, olie på lærred, 1899-1900.
- 27 Væg med tre portrætter.
- 29 *Portræt af en herre med pincenez og cigaret*, olie på lærred, opklæbet på to lag pap, ca 1890.
- 30 *Dameportræt*, olie på lærred opklæbet på pap, 1890'erne
- 31 *Simon*, forarbejde til en altertavle, 1899.

32 *Gade i København*, olie på lærred, 1894.

33-34 Detaljer fra: *Gade i København*.

36-37 *Markedsscene*, olie på lærred, udateret.

38-39 Detaljer fra: *Markedsscene*.

Værkerne er venligst udlånt af
Kunsten Museum of Modern Art Aalborg

Udgivet i forbindelse med udstillingen:

DET TABTE PARADIS

Billedkunstner: Christjern Schobius

Kunsthall NORD 21/09–28/10 2018

Idé og redigering: Henrik Broch-Lips

Fotos: Niels Fabæk m.fl.

Grafisk tilrettelæggelse: Kim Aagaard

Tryk: Akprint.dk

ISBN: 978-87-970782-1-1

Kunsthall NORD

Kjellerups Torv 5

DK-9000 Aalborg

www.kunsthallnord.dk

**KUNSTHAL
NORD
KUNSTHAUS**